

Računarski kriminalitet

-
- **Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala**
  - **Krivični zakonik Republike Srbije**

KONVENCIJA O VISOKOTEHNOLOŠKOM KRIMINALU

-
- Prvi računar nazvan je ENIAC i pušten je u eksperimentani pogon 1944 godine. Njegova osnovna funkcija bila je da u ratne svrhe izračunava putanje artiljerijskih granata a njegova izrada koštala je 400.000 dolara.
  - Neprestani razvoj tehnologije doveo je do toga da je današnja cena kompjutera gotova svima pristupačna, i skoro je nemoguće zamisliti savremeni život bez kompjutera.
  - Način upotrebe kompjutera primeren je znanju prosečnog čoveka tako da izvršilac krivičnih dela može biti svako a svetska upotreba interneta omogućuje da se krivična dela putem kompjutera mogu izvršiti bilo gde u svetu.
  - Za ova krivična dela u Srbiji prihvaćen je termin visokotehnološki kriminalitet za krivična dela protiv bezbednosti računarskih podataka

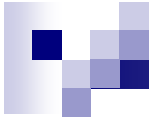
- Konvencija o visokotehnološkom kriminalu doneta je pre svega da bi se sprovela zajednička kaznena politika u svrhu zaštite društva od sajber kriminala usvajanjem odgovarajuće legislative i unapređenjem međunarodne saradnje.
- Osnovi donošenja ove konvencije jesu pre svega duboke promene koje je donela digitalizacija i stalni trend računarskih mreža.
- Postoje veliki rizici da se računarske mreže i elektronske informacije mogu koristiti za izvršenje krivičnih dela i da dokazni materijali koji se odnose na takve pristupe mogu da se preko njih skladište i prenose.

-
- **Cilj konvencije** je sprečavanje dela usmerenih protiv poverljivosti, integriteta i dostupnosti računarskih sistema, mreža i računarskih podataka, kao i sprečavanja zloupotrebe tih sistema, mreža i podataka na taj način što će se predvideti kaznene mere za takva činja kao što je opisano u ovoj konvenciji i što će se usvojiti mere dovoljne za efikasnu borbu protiv takvih krivičnih dela, na taj način što će se na unutrašnjem i međunarodnom nivou olakšati otkrivanje, istraga i gonjenje takvih krivičnih dela i što će se obezbediti uslovi za brzu i pouzdanu međunarodnu saradnju.
  - Ova konvencija je **ratifikovana** od strane Narodne skupštine Republike Srbije i na taj način uneta u domaći pravni poredak.

Računarski kriminalitet

- ***računarski kriminalitet*** je poseban i specifičan oblik savremenog kriminaliteta po strukturi, obimu i osobenostima.
- ***kriminalitet*** koji je usmjeren protiv bezbednosti informacionih (kompjuterskih, računarskih) sistema u nameri da se sebi ili drugom pribavi kakva korist ili da se drugome nanese kakva šteta.

- U krivičnopravnoj literaturi za ove raznolike oblike kompjuterskog kriminaliteta upotrebljavaju različiti termini kao što su : zloupotreba kompjutera, kompjuterska prevara, delikti uz pomoć kompjutera, informatički kriminalitet, računarski kriminalitet i tehno kriminalitet.

Obeležja računarskog kriminaliteta

- društveno opasna, protivpravna ponašanja za koja zakon propisuje krivične sankcije,
- specifičan način i sredstvo vršenja krivičnih dela, uz pomoć ili posredstvom kompjutera,
- poseban objekt zaštite, bezbednost računarskih podataka ili informacionog sistema u celini ili pojedinog dela,
- namera učinioca da sebi ili drugom na ovaj način pribavi kakvu korist (imovinsku ili neimovinsku) ili da drugome nanese kakvu štetu.

Vrste računarskog kriminaliteta

- kompjuterska prevara,
- finansijske krađe, prevare i zloupotrebe,
- krađa dobara,
- falsifikovanje podataka i dokumenata,
- vandalizam,
- sabotaza,
- hakerisanje
- kompjuterska špijunaža.

-
- Američka istraživanja pokazuju da se informatički kriminalitet dešava čak **40 puta češće od opšteg kriminaliteta.**

Pojavni oblici

- Na desetom kongresu UN-a konstatovano je da postoji kompjuterski kriminalitet u širem i u užem smislu.
- Kompjuterski kriminalitet ***u užem smislu*** se smatra kao svako nezakonito ponašanje usmereno na elektronske operacije sigurnosti kompjuterskih sistema i podataka koji se u njima obrađuju.
- ***U širem smislu***, kompjuterski kriminalitet se smatra kao svako nezakonito ponašanje vezano za kompjuterski sistem i mrežu, uključujući i nezakonito posedovanje, nuđenje i distribuisanje informacija preko kompjuterskih sistema i mreža.

-
- Računarski kriminalitet može biti:
  - **politički** (*cyber špijunaža, haking, cyber sabotaža, cyber terorizam, cyber ratovanje*),
  - **ekonomski** (*cyber prevare, haking, krađa internet usluga i vremena, piratstvo softvera, mikročipova i baza podataka, cyber industrijska špijunaža, prevarne internet aukcije*),
  - **proizvodnja i distribucija nedozvoljenih i štetnih sadržaja** (*dječija pornografija, pedofilija, vjerske sekte, širenje rasističkih i nacionalističkih ideja i stavova, zloupotreba žena i djece, manipulacija ljudskim organima, oružjem i drogom*) i
  - **povrede cyber privatnosti** (*nadgledanje elektronske pošte, spam, prisluškivanje i snimanje*).

Zaštita od računarskog kriminalteta

- Pored ***antivirusa*** na računaru je neophodno imati firewall.
- ***Firewall*** služi da spreči neovlašćen ulaz korisnicima sa interneta u vas računar. Drugim rečima svako ko pokuša da sa interneta pristupi vašim podacima bice sprečen i tako će se postići veći nivo zaštite. Hakeri pokušavaju da pristupe žrtvinom računaru i tako saznaju više o žrtvi, da mu prosto ubace neki virus ili da bi mu obrisali podatke.

-
- Postoje **virusi, trojanci i crvi**.
  - **Virusi** su programi koji inficiraju baze podataka kompjutera umetanjem svojih kopija u te baze. Kopije se obično izvršavaju prilikom učitavanja baze u memoriju i omogućava im da inficiraju druge baze što im i jeste cilj. Virusima imaju štetno dejstvo na računar. Mogu da dovedu do pada sistema, do usporenja rada računara, da onemoguće rad pojedinih programa i sl.
  - **Trojanci** su destruktivni programi prerađeni u igru, alat, pomoćni program. Kada se pokrene, trojanac nanosi štetu pri čemu izgleda kao da radi nešto korisno.
  - **Crv** je program koji se prenosi sa računara na računar obično generišući sopstvene kopije u memoriji.

-
- Iako je danas nemoguć život i funkcionisanje ni građana pa ni države u celini, bez upotrebe računara i savremene informatičke tehnologije, sazrela je svest da se ova korisna i nadasve potrebna sredstva mogu koristiti za nedopuštene, protivpravne ciljeve, u prvom redu za pribavljanje protivpravne imovinske koristi za neko lice ili za nanošenje štete drugima.
  - Budući da je naša stvarnost poslednjih godina zabeležila brojne slučajeve zloupotrebe kompjutera u kriminalne svrhe to je bilo krajnje vrijeme da se i država ne samo preventivnim mjerama već i sistemom krivičnih sankcija uhvati u koštac sa ovakvim neodgovornim pojedincima i grupama.

-
- To je bio osnovni motiv da se i naša zemlja pridruži velikom broju zemalja koji u svom sistemu krivičnog zakonodavstva predviđaju različite oblike i vidove kompjuterskog kriminaliteta za koje su propisane stroge krivične sankcije. U sistemu ovih inkriminacija preovlađuju različiti slučajevi protivpravnog, neovlašćenog upada u tuđe računare i računarske sisteme drugih lica (fizičkih lica, pravnih lica ili državnih organa ili javnih službi).

-
- članom 4. **Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala** predviđeno za krivična dela protiv bezbednosti računarskih podataka i krivičnih dela protiv intelektualne svojine, imovine i pravnog saobraćaja kod kojih se kao objekat ili sredstvo izvršenja krivičnih dela javljaju računari, računarske mreže i računarski podaci, za postupanje u predmetima navedenih krivičnih dela nadležno je ***Više javno tužilaštvo u Beogradu za teritoriju Republike Srbije.*** Obrazuje se posebno Odeljenje za borbu protiv visokotehnološkog kriminala.

-
- Radom Posebnog tužilaštva rukovodi posebni tužilac za visokotehnološki kriminal, koga postavlja Republički javni tužilac iz redova javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca. Prednost imaju javni tužioci odnosno zamenici javnih tužilaca koji poseduju posebna znanja iz oblasti informatičkih tehnologija. Mandat posebnog tužioca je četiri godine i može biti ponovo postavljen. Posebni tužilac ima prava i dužnosti kao javni tužilac.
  - Kada dode do saznanja da se u jednom krivičnom predmetu radi o slučajevima predviđenim za nadležnost Posebnog tužioca, isti se pismeno obraća Republičkom javnom tužiocu zahtevajući od njega da mu poveri ili prenese u nadležnost taj predmet.

-
- **Članom 9** istog zakona je predviđeno da se obrazuje posebna služba za borbu protiv visokotehnološkog kriminala u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova.
  - Ministar unutrašnjih poslova po pribavljenom mišljenju Posebnog tužioca postavlja i razrešava starešinu Službe i bliže uređuje njen rad u skladu sa zakonom. Služba postupa po zahtevima Posebnog tužioca u skladu sa zakonom.

-
- Prema indeksu razvoja i upotrebe informaciono komunikacionih tehnologija Međunarodne telekomunikacione unije UN, Srbija spada u srednje razvijene zemlje sa tendencijom pada.
  - Zastupljenost interneta u domaćinstvima iznosi 66,2 % dok je u EU čak 79,3 %.
  - Najčešće vesti o sajber napadima jesu izveštaji o obaranju sajtova medija.
  - Sa formalno pravne strane Srbija ne stoji loše obzirom da kao kandidatkinja za članstvo u Evropskoj Uniji sledi smernice iz Brisela.
  - Prvi propis koji se odnosi na sajber kriminal u Srbiji donet je 2005 godine nedugo nakon potpisivanja Budimpeštanske konvencije o sajber kriminalu.

-
- Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala (**VTK Zakon**) razlikuje tri grupe krivičnih dela:
    1. Krivična dela protiv bezbednosti računarskih podataka navedenih u Krivičnom zakoniku
    2. Krivična dela protiv intelektualne svojine, imovine, privrede, i pravnih instrumenata gde se računari, računarski podaci računarski sistemi i njihovi proizvodi koji se pojavljuju u čvrstom ili elektronskom obliku koriste kao objekti ili sredstva za izvršenje krivičnog dela, ako broj kopija autorovog dela prevazilazi 2000 ili materijalna šteta iznosi preko 1.000.000,00 RSD.
    3. Krivična dela protiv slobode i prava čoveka i građanina, seksualnih sloboda, javnog i ustavnog poretka i bezbednosti RS koja su počinjena upotrebom računara, računarskih sistema i računarskih podataka.

■ Krivični zakonik sadrži posebno poglavlje vezano za visokotehnološki kriminal gde je opisano osam grupa kriminalnih aktivnosti koje se smatraju ovim oblikom kriminala:

1. Oštećenje računarskih podataka i programa
2. Računarska sabotaza
3. Pravljenje i unošenje računarskih virusa
4. Računarska prevara
5. Neovlašćeni pristup zaštićenom računaru, računarskoj mreži i elektronskoj obradi podataka
6. Sprečavanje i ograničavanje pristupa javnoj računarskoj mreži
7. Neovlašćeno korišćenje računara ili računarske mreže
8. Pravljenje, nabavljanje i davanje drugo sredstava za izvršenje krivičnih dela protiv bezbednosti računarskih podataka

Napadi sajtova u Srbiji

- Napadi u Srbiji najčešće su usmereni ka sajtovima vladinih organizacija, mada neretko bivaju napadnuti i sajtovi raznih firmi i poznatih ličnosti. Jedan od zanimljivijih slučajeva je i napad na sajt Odeljenja za visokotehnološki kriminal.

Napadnuti sajтови u Srbiji

- Ministarstva Poljoprivrede
- Srbija brend
- predizborni sajt Borisa Tadića
- aerodroma "Nikola Tesla"
- portal Serbiancafe
- Socijalističke partije Srbije
- Lige socijaldemokrata Vojvodine
- Restoran Novaka Đokovića

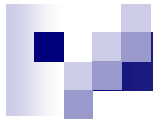

Krivični zakon republike Srbije

- **Član 302: Neovlašćeni pristup zaštićenom računaru, računarskoj mreži ili elektronskoj obradi podataka**
- Ko se, kršeći mere zaštite neovlašćeno uključi u računar ili računarsku mrežu ili neovlašćeno pristupi elektronskoj obradi podataka, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do šest meseci.
- Ko upotrebi podatak dobijen na način predviđen u stavu 1 ovog člana, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do dve godine.
- Ako su usled dela iz stava 1. ovog člana došlo do zastoja ili ozbiljnog poremećaja funkcionisanja elektronske obrade i prenosa podataka ili mreže ili su nastupile druge teške posledice, učinilac će se kazniti zatvorom do tri godina.

-
- **Član 303: Sprečavanje i ograničavanje pristupa javnoj računarskoj mreži**
  - Ko neovlašćeno sprečava ili ometa pristup javnoj računarskoj mreži, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.
  - Ako delo iz stava 1 ovog člana učini službeno lice u vršenju službe, kazniće se zatvorom do tri godine.

-
- **Član 304: Neovlašćeno korišćenje računara ili računarske mreže**
  - Ko neovlašćeno koristi računarske usluge ili računarsku mrežu u nameri da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do tri meseca.
  - Gonjenje za delo iz stava 1. ovog člana preduzima se po privatnoj tužbi. “

HVALA NA PAŽNJI.